

Novootkrivene propovijedi svetoga Augustina

Ivan BODROŽIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu
Zrinsko-frankopanska 19, p.p. 329, 21 000 Split
ivbodroz@inet.hr

Nakon što je prije manje od dvadeset godina francuski znanstvenik prof. François Dolbeau otkrio a potom i objavio (Paris, 1996.) dvadeset šest novih govora svetog Augustina, koji do tada nisu bili poznati znanstvenoj javnosti, prošle godine u mjesecu ožujku objavljena je vijest da je u jednom srednjovjekovnom kodeksu u Erfurtu otkriveno još šest dosad nepoznatih govora hiponskog biskupa, jednog od najvećih crkvenih otaca. U našoj znanstveno-teološkoj javnosti ova vijest još nije bila ni spomenuta ni obrađena, stoga smatram korisnim pružiti o tome nekoliko informacija jer je ovo otkriće obradovalo sve one koji se bave istraživanjem otačke misli, a napose proučavateljima djela hiponskog biskupa, čiji teološko-pastoralni značaj ni danas nije zanemariv. Premda je od njega ostalo nekoliko stotina propovijedi, već objavljenih u kritičkim izdanjima njegovih djela, te je već vladalo mišljenje kako se na neki način kompletiralo izdavanje njegova opusa, svaka nova stranica velik je doprinos da se s više jasnoće spozna vrijeme u kojemu je živio (354. – 430.), ali isto tako da se bolje otkrije i njegovu dušu koja već stoljećima svijetli na obzorjima katoličke teologije, nakon što je sama bila prosvijetljena Kristom – Suncem s visine.

Vijest o ovom otkriću objavilo je troje znanstvenika Austrijske akademije znanosti: Isabella Schiller, Dorothea Weber i Clemens Wiedmann. Oni su, naime, prepoznali, između sedamdeset propovijedi raznih autora u jednom kodeksu iz 12. stoljeća, spomenutih šest koje pripadaju svetom Augustinu, čime su dodatno obogatili njegovu i tako golemo teološko naslijeđe. Olakotna okolnost bila je što su dvije od pronađenih šest već bile djelomično poznate iz

drugih kodeksa i sačuvanih propovijedi, dok je za preostale četiri trebalo malo truda da se dokaže autorstvo hiponskog biskupa. Inače, spomenuti je kodeks (Dep. Erf. CA 12° 11) pripadao teologu, liječniku i humanistu Amploniusu Ratingu koji je 1412. godine darovao svojih šeststo kodeksa Zavodu (*Collegium Amplonianum*) koji je sam utemeljio u Erfurtu. Pretpostavlja se da je ova zbirka propovijedi došla u Ratingov posjed oko 1400. godine, a danas se čuva na Erfurtskom sveučilištu.

Novootkrivene propovijedi sadržajem obrađuju različite teme, jer su i bile izgovorene u različitim prigodama. Tako tri propovijedi (*Sermo Erfurt* 2, 3, 4) govore o ljubavi prema bližnjemu u vidu milostinje i o odnosu između materijalne pomoći koju jedna zajednica daruje svome biskupu i duhovne potpore koju biskup pruža vjernicima u svom pastoralnom služenju. Dvije su propovijedi vezane uz liturgijske proslave blagdanâ mučenikâ. Jedna je od njih propovijed o svetim kartaškim mučenicama Felicit i Perpetui (*Sermo Erfurt* 1), od koje se do sada imalo uvida samo u sažetak. U središnjem dijelu, koji je nedostajao, Augustin tumači dvije scene njihova mučeništva na vrlo zahtjevan teološki način. Druga je propovijed o svetom mučeniku Ciprijanu, kartaškom biskupu (*Sermo Erfurt* 6), koja je bila poznata samo djelomično, a u dijelu koji je nedostajao Augustin kritizira ponašanje vjernika koji su običavali slaviti crkvene blagdane obiljem hrane i pića. Usprkos i određenoj praznini u tekstu, ovo je jedini govor od svih šest koji se može datirati gotovo sa sigurnošću, tako da oni koji su ga pronašli smatraju kako je bio održan u Kartagi 401. godine ili neposredno prije. U posljednjoj (*Sermo Erfurt* 5) Augustin, imajući za temu uskrsnuće mrtvih, poziva vjernike da vjeruju u buduća eshatološka događanja. U tom duhu potiče vjernike da iz proročanstava koja su se obistinila crpe sigurnost da će se ostvariti i eshatološka obećanja. Vjeru u drugi Kristov dolazak, u opći sud i uskrsnuće tijela u kraljevstvu nebeskom potvrđuje i činjenica da u prirodi nakon smrti slijedi novi život. Naposljetku, i sam Krist, potkrjepuje Hiponac, svojom pobjedom nad smrću pokazuje da je opravdana vjera Crkve u uskrsnuće.

Ali od pronalaženja ovih tekstova do dokazivanja Augustinova autorstva bio je zanimljiv put, jer spomenuti kodeks nije davao nikakvih naznaka. A i kad srednjovjekovni kodeksi upućuju na nekog autora, nisu nimalo pouzdani, te se nikada ne može ravnati prema tome. Mnoštvo je tako tekstova koji se pripisuju Augustinu, jer je u srednjem vijeku gotovo bilo u modi sve nepoznato staviti pod njegovo ime, pa je i zbog toga ove tekstove trebalo podvrći pomnoj analizi. Proučavajući materijal koji im se našao pod rukom u Ratingovu kodeksu, austrijski su znanstvenici uočili, naime, da među propovijedima postoji

niz propovijedi posvećenih liturgijskim spomendanima, i to prema kronološkom redoslijedu svetaca u kalendaru, počevši od blagdana svetog Vincencija (22. siječnja) pa do onog svetog Ciprijana (14. rujna), a bilo je među njima i propovijedi za neke svečanosti liturgijske godine od korizme do Duhova. A kako su se govori koji se tiču svetaca odnosili ponajviše na mučenike čašćene u sjevernoj Africi u Augustinovo vrijeme, sve je upućivalo na zaključak da je cijela zbirka nastala u 5. stoljeću upravo u rimskoj Africi, da bi potom, kao i cijela Augustinova biblioteka, nakon provala Vandala, bila prenesena na sigurno u južnu Italiju. Weber i Weidmann zaključuju da je potom, uslijed misionarske aktivnosti koju pokreće Grgur Veliki koncem 6. i početkom 7. stoljeća, ova zbirka dospjela u Englesku gdje je u 12. stoljeću prepisana. Erfurtski kodeks nastao je kao primjerak tog prepisivanja, jer oblik slova nedvojbeno pokazuje da je njegov bliži izvor anglosaksonskog podrijetla.

Da se sigurno radi o Augustinovim tekstovima, potvrđuje i stil bogat retoričkim figurama (anafore, rime, paralelizmi, igre riječi) kojima se služio Augustin u drugim djelima, osobito propovijedima. Isto se može reći i za sintaksu rečenica, te raspored i dinamiku teksta, a u prilog tome govore i primjeri usporedba koje se u latinskoj književnosti mogu naći samo u Augustinovu opusu. Značajna su potvrda autentičnosti i biblijski navodi: biblijski tekst kojim se služi Hiponac ne odgovara tekstu Vulgate, to jest Jeronimovu prijevodu, koji je kasnije ušao u opću upotrebu u Crkvi, nego se podudara s biblijskim tekstom koji Augustin rabi na drugim mjestima. Do konačne potvrde Augustinova autorstva ovih govora došlo se uspoređivanjem popisa naslova Augustinovih djela. Popis je nastao nekoliko godina nakon Hipončeve smrti a sastavio ga je Posidije, Svečev prisni prijatelj i životopisac. U Posidijevu popisu naslova našla su se i tri govora o ljubavi prema bližnjemu i o odnosu duhovne i materijalne milostinje, koje se do sada nije uspjelo povezati ni s jednim poznatim govorom, a sad se napokon i njih može povezati s pripadajućim tekstovima. U tijeku je priređivanje izdanja ovih govora kako bi cjelovito i s kritičkim aparatom bili dostupni za čitanje i daljnje izučavanje.